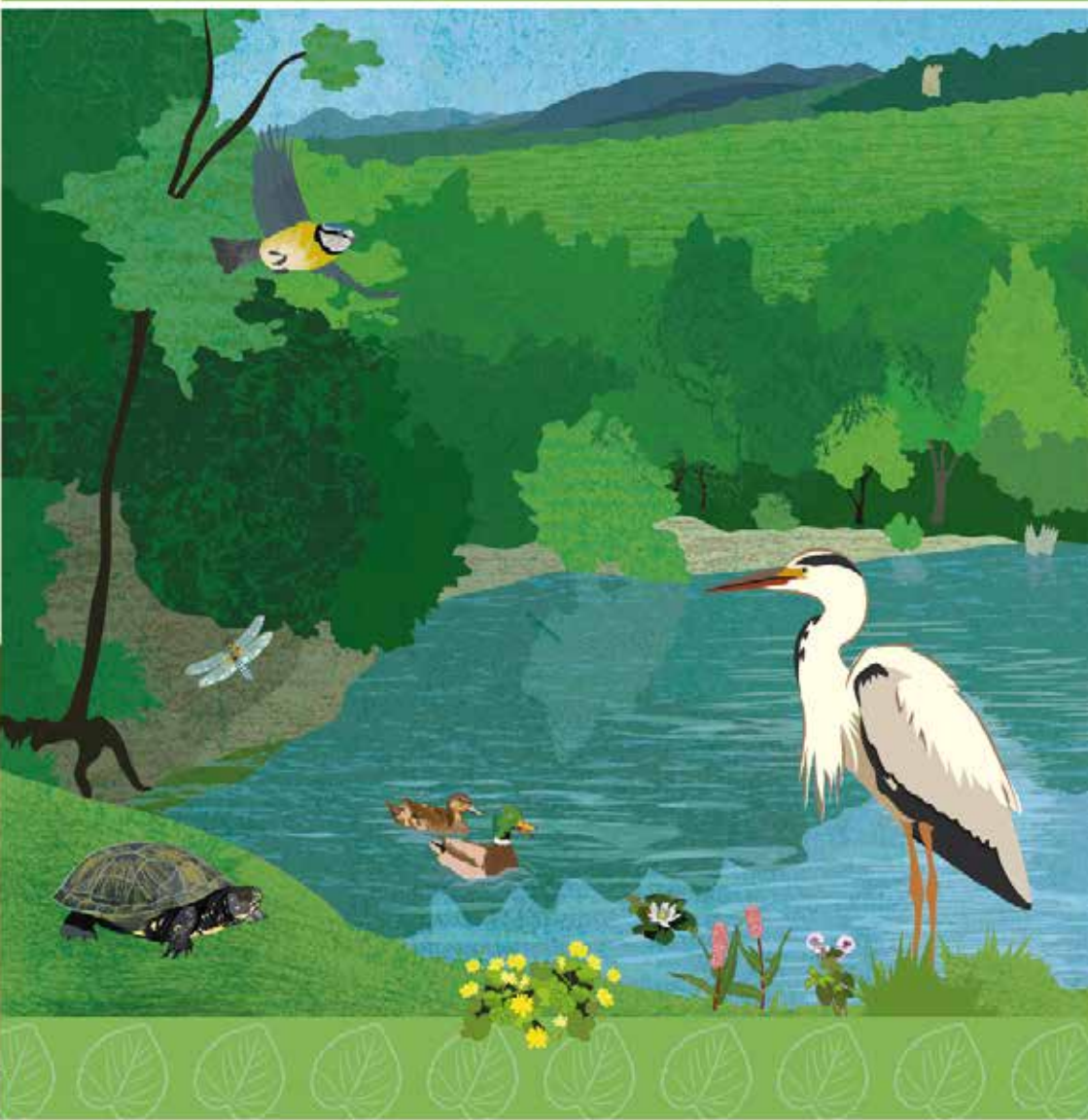

CINCÉR FÜZETEK

Jági tanösvény

Kedves Látogató!

Szeretettel köszöntünk Pilisszentivánon, a Jági tanösvényen. Különleges helyre érkezettél. A Kis- és Nagy-Szénás vidéke, több mint kétszáz éve a hazai kutatók zarándokhelye, **különleges** növény- és állatvilága miatt. A világon egyedül itt él a pilisi len, mely látogatóközpontunk névadója.

Nem csak hazai szinten kiemelkedő jelentőségű a terület, az Európa Tanács a Szénásoknak 1995-ben Európa Diplomát adományozott, amivel nemcsak azt ismerte el, hogy az itt található természeti értékek Európában egyedülállóak, hanem azt is, hogy a környéken lakók fontosnak tartják a megővésüket.

A sportpálya mellől induló körtúra egyes állomásai részletesen mutatják be a tájtörténeti, geológiai, állat- és, növénytan, valamint kultúrtörténeti értékeket. A Jági-tóig a tanösvény könnyen járható babakocsival, illetve kísérővel kerekesszéssel is.

Izgalmas felfedezőutat kívánunk!

Füri András igazgató

Novák Adrián tájegységvezető

Egy kis helytörténet

Pilisszentivánon az 1720-as évek óta élnek németek, akik a természeti értékek szeretetét is továbbadják utódai-**knak**. A község mai címere egy négy részre osztott pajzsot ábrázol. A Nap a nyári napfordulóra, vagyis Szent Iván napjára utal. A kereszt az itt élők hitét jelképezi. A **bányászjelvény** azt mutatja, hogy egészen 1969-ig főképpen a szénbányászat biztosította a helybeliek megélhetését. A jobb alsó sarokban pedig ott virít a világon egyedül itt élő pilisi vagy pilisszentiváni len, a község különleges természeti gazdagságának legismertebb képviselője.

A Pilisi Len Látogatóközponttól a Bányász utcán elindulva a Jági tanösvény felé vezető úton szép kilátás nyílik Pilisszentivánra. Az utca neve és az innen látható épületek mind a falu történetéről mesélnek.

Jági tanösvény

A tanösvény jele: kislevelű hárs levele
A tanösvény hossza: 4124 m

Óshonosak és idegenek

További információ és a tanösvényre szakvezetés kérhető: Pilisi Len Látogatóközpont
2084 Pilisszentiván, Bányász utca 17, pilisilen@dinpi.hu, www.dunaipoly.hu

Írta: Bíró Sándor, Dr. Kézdy Pál, Gadó György Pál, Karlné Menráth Réka, Tóthné Becsei Katalin
Szerkesztette: Karlné Menráth Réka, Tóthné Becsei Katalin

Lektorálta: Kutas Éva

Szakmai lektor: Dr. Kézdy Pál

Fotók: Dr. Kézdy Pál, Ferenczy Múzeum, Karlné Menráth Réka, Tóthné Becsei Katalin,
14. oldal - pilisborosjeno.hu, orszagalbum.hu, piliscsabaertekei.hu, wikipedia

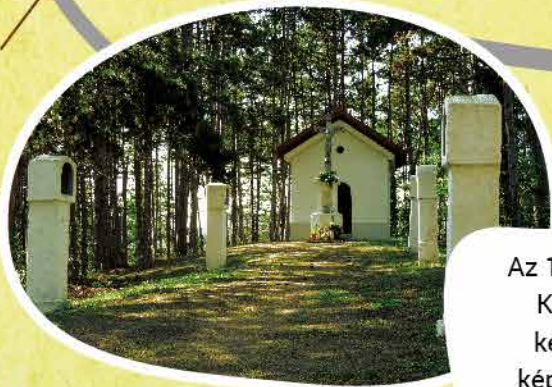
Grafika: Patkós Stúdió

Nyomdai munkák: Print 2000 Nyomda

Kiadja: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság
2509 Esztergom, Strázsa-hegy
www.dunaipoly.hu

Felelős kiadó: Füri András, igazgató
Budapest, 2020

Pilisszentiváni faluséta

Kálvária

Az 1800-as évek végén a mai Kálvária-dombon felállított keresztút kövein valamikor képek is voltak, hasonlóan a Pilisszentivánon jellegzetes „képkövekhez”.

Tájház

Az 1885-ben épített házat társadalmi munkával újítták fel, így lett 1986-ban tájház, amelyben a helytörténeti gyűjtemény kapott helyet.

Bányász emlékmű

A Bányász utca neve az egykori barnakőszénbányára utal, mely a 19. század végétől új megélhetési lehetőséget teremtett a faluban.

Templom

A község főterén látható templom 1780-1796 között épült fel, mai formáját az 1900-as évek elején nyerte el.

Pilisi Len Látogatóközpont

Régi temető

A Régi temetőt az 1800-as évek végén nyitották. A régi sírokon ma is láthatók itt a jellegzetes keresztek.

Óvoda

Az óvoda helyén 1719-ben a budai Ágoston-rendi szerzetesek rendházat és kápolnát építettek, amelyet 1750-ben az új földesúr leromboltatott.

Jági tanösvény

Szabadság út

Bányász u.

Hárshegyi Homokkő

Egy régi kőfejtő udvarában állunk.

Arra kérünk, hogy maradj a korlát mögött!

A bányászat láthatóvá tette a hegy belsejét, ami egy geológus számára olyan, mintha egy könyvet nyitna ki, **amiben** a több millió évvel **ezelőtt** itt hullámzó tengerek, áradások története van leírva. Olvassuk hát együtt az előttünk emelkedő fal történetét! **A bányafalat 30-31 millió évvel ezelőtt, az oligocén korban képződött Hárshegyi Homokkő alkotja.** Ez a kőzet a Budai-hegységben több helyen megtalálható, például a Nagy-Hárs-hegyen, ahonnan a nevét kapta. A mögötte **lévő** hegy jóval **idősebb**, **220-225 millió éves** triász korú dolomitból áll. A dolomit **hegy** egykor a tengerből emelkedett ki, ahol a part közelében áramló víz **távolí vulkánok környezetéből szállíhatta ide a Hárshegyi Homokkő** alapanyagát adó kvarchomokot és kavicsot.

Vajon miért bányászták itt a helybeliek a homokkövet?

A jól cementált kvarchomokkő elterjedt **támfalkő, kerítéskő.**

Ha figyelmes vagy, **akkor a** településen több helyen is **feltűnik a kőzet** a portáknál.

A fal alsó fél méterében a homokkő finomabb szemcsés változata látható. Ezt leggyakrabban **kézi fenőkőnek, kaszakőnek, ritkábban malomkőnek** használták. Valószínűleg egy hajdani „fenőkőbánya” udvarában állunk.

Ragaszd be a matricákat!

kaszakő

fenőkő

malomkő

Nézzük végig a bányafal rétegeit letről felfelé haladva.

1. Legalul **vörösbarna, tömött homokkő** réteg látható, ahol a tengeráramlás fokozatosan rakta le a kvarchomokot a sekély tengerben, **ami** később homokkővé cementálódott.
2. Nagy, fehér dolomitkavicsokból álló vékonyabb sávokat, és fölöttük a homokkőben sötétbarna csíkokat – melyek növénydarabok nyomai – láthatunk. Ezek a rétegek erős esőzések következményei.
3. **Fehér** lekerekített, cementált dolomitkavicsokból álló vastagabb réteg, az úgynevezett **dolomit konglomerátum**, fölötté pedig ismét **tömött homokkő** következik **sötétbarna uszadéknövény** maradványokkal, mely **özönvízszerű esőzések** következtében rakódott le.
4. **Homokkő réteg.** Az **özönvíz** elmúltával ismét nyugodtabb körülmények között folytatódott az üledék lerakódása.
5. Két helyen **vékony, egymásba futó** rétegeket látunk. Ezek a **vízáramlások** sebességének és irányának megváltozását mutatják.

Ha szerencsénk van, a bányák közelében erdei sárlókkal is találkozhatunk, akik menedéket keresnek az üregekben.

A Jági-tó élővilága

A tó neve a sváb Jáger, azaz vadász szóból származik, mely becézve lett Jági. Egy ilyen kis tó az erdő szélén hatalmas kincs. Mi csak pihenni, gyönyörködni jövünk ide, de sok élőlénynek ez az élőhelye: **mocsári teknősök**, **vízisiklók** és sok kisebb-nagyobb gerinctelen állat él a vízben. A közeli fákon és bozótokban **cinegék**, **őszapók**, **csuszák**, **vörösbegyek** fészkelnek, a napsütötte homokos partokon a **teknősök** és **zöld gyíkok** beásott tojásai melegszenek. A **békáknak** és a **götéknek** a tó biztosítja a szaporodáshoz szükséges helyet, ide rakják le petéiket és itt nőnek fel porontyaik, az ebihalak. A vizinövények és apróbb gerinctelenek után kutató **tökés récék** és a partmentén halászgató **szürke géme** is gyakran megfigyelhetők itt. Az erdőből előmerészkedő nagyvadak itt oltják a szomjukat. A **vaddisznók** gyakran látogatnak el a tó partjára, sokszor látni az esti daganászások nyomait.

barva varangy

A legnagyobb testű hazai békánk. **Koratavasszal** tőlük hangos a környék.

zöld gyík

Hazánk legnagyobb testű gyíkjá. A hímek díszes nászruhát öltenek tavasszal, türkizkék színűvé váló torkuk messziről világít.

mocsári teknős

Hazánk egyetlen őshonos teknősfaja. A hímeket könnyű felismerni narancsos inaszírtól, a nőstények szeme citromsárga.

tökés récék

szürke géme

Ez a **hüllő** könnyen felismerhető a feje két oldalán található **sárga** félhold alakú mintázatról. Nevét ellentétben vizes élőhelytől távolabb is találkozhatunk vele.

vízisikló

ebihalak

kecskebéka

Ez a béka a nevét mekegéshez hasonlítható hangjáról kapta.

Hazánk leggyakrabban megfigyelhető farkos kételtűje **pettyes göte**

vörösszárnyú keszeg

vörösbegy

Ez a madár rozsdás színű begyfoltjáról kapta nevét. A tó partján a talaj mentén fészkel.

laposhasú acsa

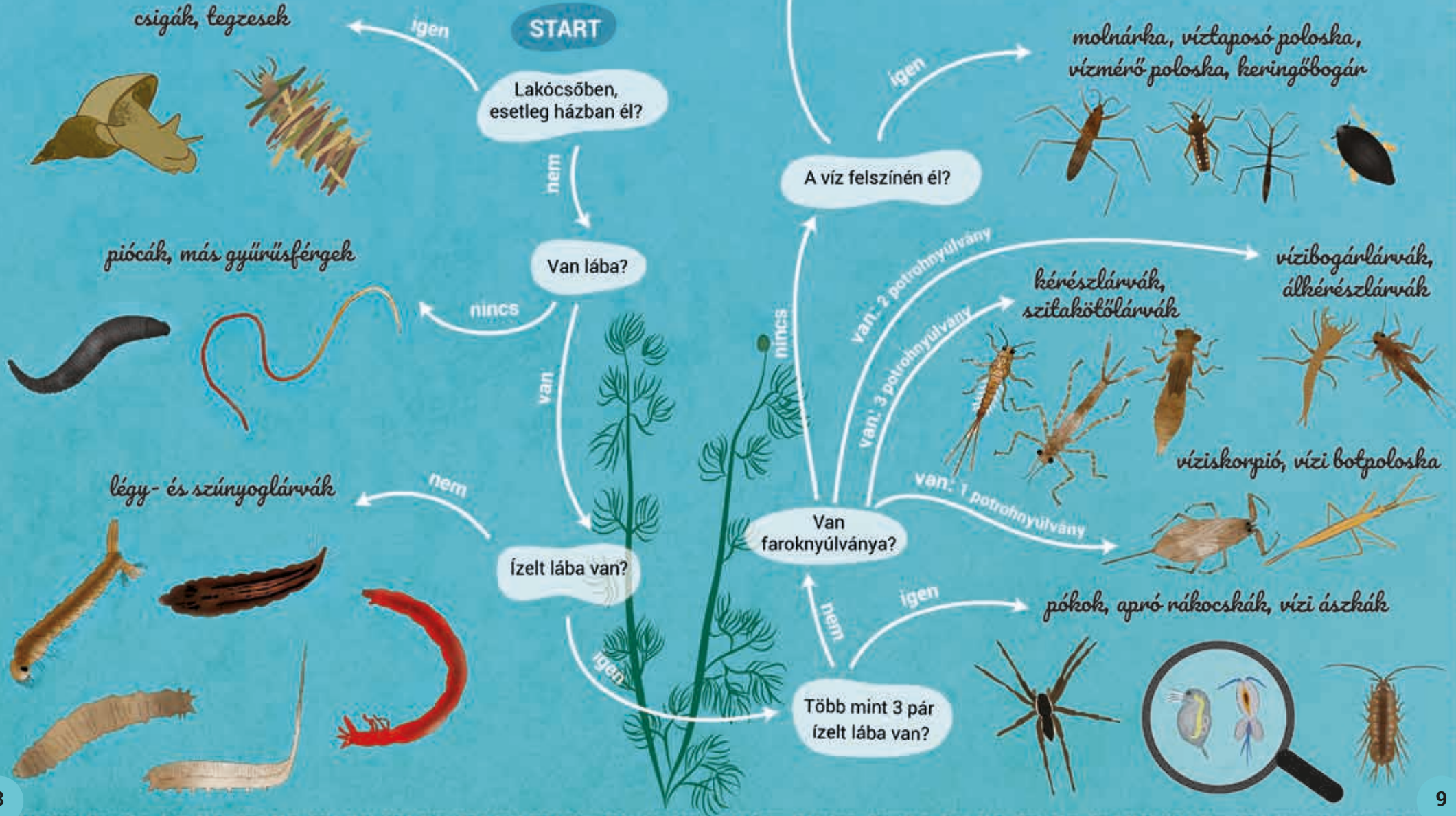
Ennek a szitakötőnek a hímjei lapos kek színű potrohukról jól felismerhetők. Lárvaiban a tóban fejlődnek, igazi ragadozónak számítanak a **vizi** gerinctelenek világában.

Melyik állatot rejtik az árnyképek?
Ragaszd a matricákat a megfelelő helyekre!

Apróságok a Jági-tóban

Ha olyan állattal találkoznál a Jági-tóban, **ami** nem szerepel az előző oldali rajzon, és szeretnéd tudni, mi az, segíthet ez a határozó.

Jó böngészést kívánunk!

Őshonosak és idegenek

Őshonosak azok a vadon élő fajok, amelyek az utolsó két évezred óta a Kárpát-medencében élnek. Persze vannak olyanok is, akik már sokkal régebb óta itt élnek térségünkben.

Idegenhonosak azok a növényfajok, amelyek az ember tevékenysége folytán váltak a hazai élővilág részévé, őshazájuk nem a Kárpát-medence. Vesztélyeztetik az őshonos életközösségek sérülékeny ökológiai egyensúlyát. A védekezés velük szemben komoly kihívást jelent a természetvédelmi szakemberek számára. Legtöbbjük gyorsan nő, hamar egyeduralkodóvá válik (inváziós fajok) a területen. Az őshonos, értékes növényvilág sok esetben nem tudja tartani a lépést ezekkel a növényekkel. Visszaszorításuk kiemelt feladatunk, ennek érdekében a Szénások területén folyamatosan zajlanak természetvédelmi célú beavatkozások.

*Felismered, melyik idegenhonos fajnak mi a jellegzetessége?
Kösd össze a növényeket a rájuk jellemző állítással!*

Bár sárga virágtömege kiváló méhlegelő, ahol megjelenik, hamar egyeduralkodóvá válik.

A pillangósvirágúak közé tartozó fa a talajt nitrogénnel dúsítja, amit nem sok növény tud elviselni.

Tülevele lassan bomlik le és savanyítja a talajt.

Sárga virága a fehér akácra hasonlít, de mérgező.

Sokan tévesen aranyesőnek nevezik ezt a cserjét.

Ősidők növényei védelmében

A Szénás-hegycsoport Európa Diplomás Terület rendkívül sokszínű növény- és állatvilágnak ad otthont. A völgyekkel és éles gerincekkel szabdalta dolomit hegyeinek sajátossága, hogy a talaj mentén nagy hőmérsékleti különbségek mérhetők, akár már pár méteren belül is. Évezredekkel ezelőtt ez nagyban segítette a növényfajok túlélését, hiszen azoknak csak kis távolságot kellett áthidalniuk az egyes élőhely mozaikok között, hogy „elmeneküljenek” a számukra viszontagságos körülmények elől.

A melegkedvelő fajok (☀️) a déli lejtőkön vészelhették át a zord klímájú jégkorszakokat, az időjárás megre fordulását követően, az északi letörések pedig a magasabb hegységekre jellemző fajoknak (❄️) nyújtottak menedékhelyet.

Feketén fenyegető feketefenyvesek

Az 1800-as évek végére a környékbeli hegyek tar kopasszá váltak az erdők letermelése, majd a gyepek túllegettetése miatt. A folyamatosan aprózódó fehér színű alapkőzet lejtőn lefelé történő útját nagyon nehéz volt megállítani. A területre jellemző sekély talajréteget ugyanis, kizárólag a növényzet tudja megővni az erózióval szemben. A túlhasznált, messziről világító, kopár területek az 1920-30-as, majd 1950-60-as években kaptak egy kiterjedt parókát a kopárfásítások alkalmával. A mediterrán elterjedésű feketefenyő beültetése hozott némi eredményt, hiszen nagyon lassan, de keletkezett a fenyesek alatt talaj. Az állandó árnyékolás, valamint a talaj savanyodása azonban az itt élő különleges, főként fényigényes és mészkedvelő növények még megmaradt életterét is elvette. Nagy gond az is, hogy a feketefenyő rendkívül gyűlékony. Az Európa Diplomával járó ajánlásoknak megfelelően, mindent megteszünk a Pilisi Parkerdővel közösen azért, hogy a paróka alatt újra fejlődhessen a hegység saját, igazi haja. Az idegenhonos fafajokat, – itt a feketefenyő mellett a fehér akácra is gondolunk – őshonos fafajokra, pl. kőrisekre, tölgyekre cseréljük.

A Szénások „szentélye” fokozottan védett terület, ami kizárólag a Pilisi Len Látogatóközpont kollégái által biztosított szakvezetéssel látogatható.

Értékes maradványfajok

pilisi len

henye boroszlán

szürke bogács

Miről mesél az Ördög-torony?

A Budai-hegységben kevés annyira közismert és látványos földtani képződmény van, mint az Ördög-torony (vagy ahogy a helybeliek hívják, Magas-kő). Dacolva az elemek pusztító erejével, bizarr formájával tanúként magaslik ki környezetéből. Nem a torony emelkedett ki a hegyoldalból, hanem a hegy kopott el mellőle.

Hogy miért? Ezen a helyen régen hévíz tört a felszínre. A hévízből a forráskürtő közelében kiváló kova fokozatosan átitatta környezetét. Ennek eredményeként olyan cementálódott kötömb alakult ki, mely a környező kőzeteknél keményebb volt. A körülötte lévő puhább anyag az évezredek során lepusztult, így magaslott ki környezetéből a jellegzetes kovásodott dolomittorony.

A közeli települések környezetében több hasonlóan keletkezett sziklaformáció is található. Ragaszd a matricákat ahhoz a rajzhoz, amire emlékeztet a formájuk!

Oroszlán-szikla, Budapest

Gomba-szikla, Piliscsaba

Sas-szikla, Piliscsaba

Teve-szikla, Pilisborosjenő

Medve-szikla, Budapest

Átalakuló Hársas-erdő

Korábban egy-egy erdőrészt egyszerre vágta ki, így idővel az erdő egykorúvá és fajszegevényé vált. Láthatóan ma is főként **kislevelű hársakból** áll. A Pílisi Parkerdő Zrt. által bevezetett **örökérdő üzemmód** már **folyamatos erdőborítást** eredményez. A kitermelések során csupán **lékeket** hoznak létre – a természetes folyamatokhoz hasonlóan, mint amikor kidől egy idős fa –, amelyekbe a környező fákról el tudnak jutni a magok. Az éppen **kibújó magoncoktól** egészen a **holtfáig** minden korosztályt megtalálunk az erdőben, amellet, hogy **fafajokban is egyre gazdagabbá válik**. Ez a változás a Hársas-erdőben is jó úton halad, de legyünk türelemmel, hiszen egy erdő életét emberöltőkben mérik.

Tudtad? Ősszel a szajkók fő tápláléka a tölgymakk. Kedvenc csemegéjüket mindenfelé eldugdossák az erdőben téli tartaléknak, ám nem mindet eszik meg. A rejtkehelyen felejtett makkok tavasszal kicsíráznak, így a szajkók jelentős szerepet játszanak az erdő **felújításában**.

Egy tölgy élete
Ragaszd be a matricákat a fejlődés sorrendjében csírázó maktól...holtfáig!

A Hársas-erdő élővilága

A Hársas-erdőben a forrás kiapadt, de a kirándulók most is felüdülést találhatnak itt. A hazai hegy- és dombvidékekre jellemző fafajok idősebb-fiatalabb példányaiból nyolcat megszámoztunk.

Figyeld meg őket alaposan!

A fák határozásához segítséget nyújt a levél- és kéreghatározó.

Az erdő rendjéhez hozzá tartoznak a lábón száradó és a már kidőlt fatörzsek, a földben korhadó tuskók, illetve a kusza ágkupacok és az avartakaró is. Kis odafigyeléssel betekintést nyerhetünk egy számunkra rejtett világba. A nagyobb testű erdei állatok ritkán kerülnek a szemünk elé, de ha észrevesszük árulkodó nyomaikat, megtudhatjuk, hogy kik is jártak előttünk az erdőben.

Kik jártak erre?

Írd be az állat számát az általa hagyott nyom melletti körbe!

1 - nagy fakopáncs 2 - erdei sikló

3 - szajhó 4 - európai őz 5 - raddiszónó

A levél- és kéreghatározó segítségével határozd meg a számozott fákat, és nevüket írd be a füzet végén található keresztretjvénybe!

Cseretölgy

Kocsánytalan tölgy

Bükk

Gyertyán

Madárcseresznye

Korai juhar

Kislevelű hárs

Barkócaberkenye

Kétezer éve a Fláris-erdőn

Utad során egy régészeti feltáráshoz érkeztél. Következzon itt egy kis képzeletbeli időutazás.

Ahol most állsz, valaha egy mezőgazdasági jellegű település lehetett. Minden bizonyral kőalapozású, faszervezetes, faszindellyel fedett épületekből állt. A telep fénykora feltételezhetően a Kr.e. I. - Kr.u. II. század első fele közt volt, amikor a kelta eraviszkusz törzs élt a Pannonia provincia e részén. Az itt élők az akkoriban kiépülő római közigazgatás során betelepülőkkel kereskedhettek.

A település valószínűleg a germán-szarmata, más néven markomann háborúk alatt (Kr.u.168-180) nagy károkat szenvedett, elnéptelenedett. Később a Kr.u. IV. századig – ha gyéren is –, de lakott lehetett a terület, esetleg katonai őrállomás volt itt. Ebből a korból előkerült itt a római hivatali illetve katonai vezetőréteg viseletére jellemző hagymafejes fibula.

A régészeti ásatások során sok érdekes, régi tárgyra bukkantak

Hagymafejes fibula, Kr.u. 330-400

Római kori vaskulcs tolózárhoz

Jellegzetes római edényforma

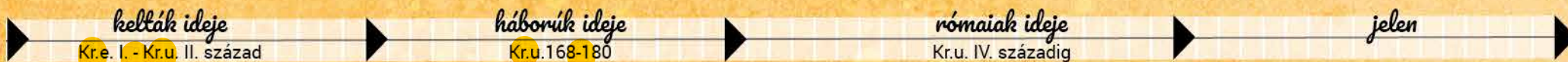

Bronzérem, Marcus Aurelius, Róma Kr.u. 145

Ezüst denarius, Vespasianus, Róma Kr.u. 75

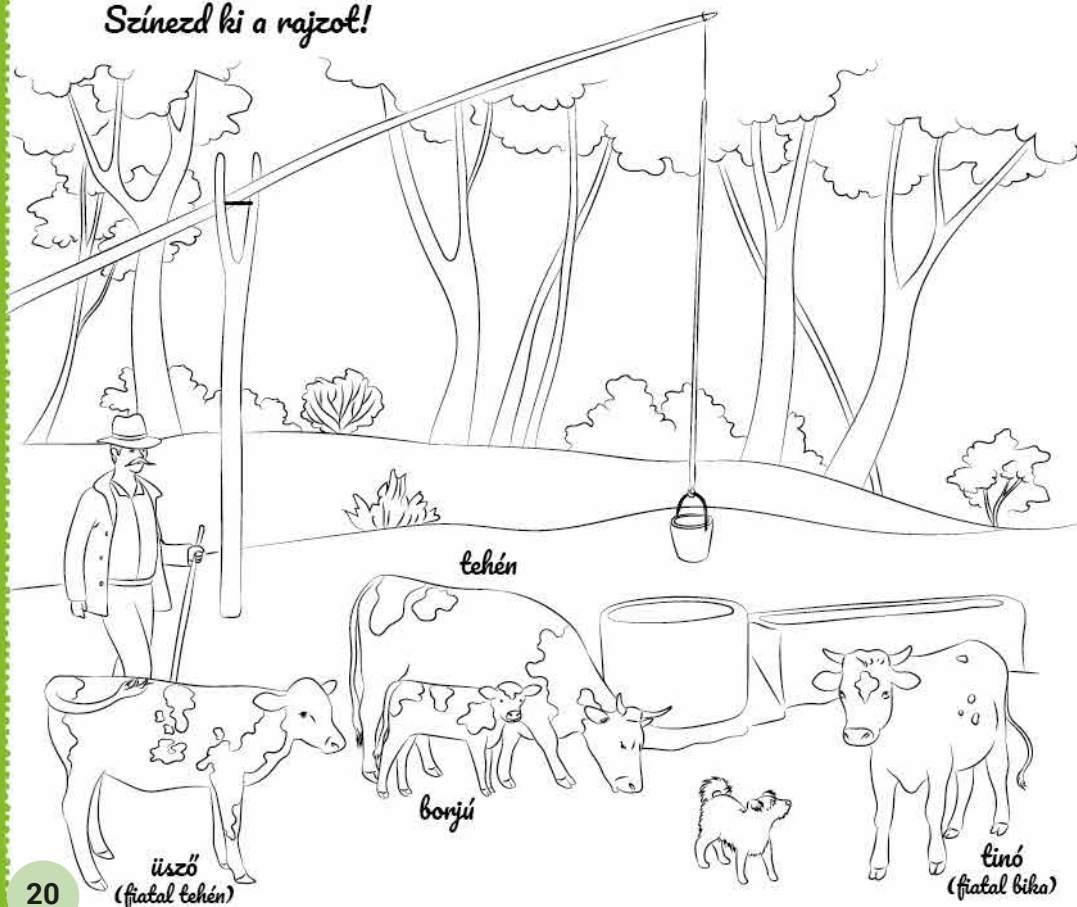
Helyezd be a matricákra látható eseményeket a megfelelő korszakhoz!

Ökörkút

Szentivánon több gémeskút szolgált közkútként, akinek nem volt saját kútja, ezekből hordta a vizet. Volt, aki saját gémeskúttal rendelkezett, például a **mai** Látogatóközpont udvarán, a Bányász utca 17-ben is állt egy. **Gémeskútak a település határában is álltak, ezeknél a kihajtott teheneket itatták.** Az 1960-as évekig a házaknál tartott teheneket, a falu által közösen felfogadott gulyás őrizte kinn a határban. A kihajtott állatok először a mai Hársfa utca területén pihentek meg, sajnos az itteni gémeskút ma már nincs meg. Később az **Alsó Rét** utcán vonult a csorda, és a **Hársas-erdőnél található gémeskútnál** (ökörkút) itathatták meg az állatokat. Maradványai még mindig láthatók. Visszafelé is ugyanerre jöttek, majd a faluban a tehenek a nyitott kapukon szépen maguktól besétáltak, hiszen mindegyik felismerte a saját portáját.

Színezd ki a rajzot!

Képkövek

Ezen a szakaszon a tanösvény elhalad egy különleges, a helyiek által nagy becsben tartott építmény mellett. Az úgynevezett képoszlop vagy képkő (Bildstock) állítása jellemző volt Magyarország több sváb településén is. Pilisszentivánon ma már csak 9 ilyen képkövet találhatunk. A kőből faragott, egy-egy szentképet tartalmazó oszlopok egyaránt szolgáltak emlékhelyként és imahe-
lyként is. Az egyiket villámsújtotta ember emlékére állították, a másikat olyan férfinak, akire ráesett a felboruló lovas szekere. A szentkép alatt egy idézet állt a kő készíttetőjének vagy annak a nevével, akinek az emlékére készült.

Itt, a tanösvény 8. állomásán, két szép hársfa védelmében álló képkő imahely volt azok számára, akik itt művelték földjeiket, vagy akik Piliscsaba felé tartot-
tak, illetve onnan jöttek Pilisszentivánra.

1910-ben a Ballabán család állíttatta.

Az idézet: „Gelobt sei Jesus Christus in aller Ewigkeit. Amen”
jelentése „Üdvözlégy Jézus Krisztus mindörökké. Amen.”

Ehető gyümölcszeink

A Vadász-rét falu felé eső részén felhagyott legelőt találunk. Néhány évtizede még marhacsorda járt erre, mára a gyepet sűrű cserjés vette birtokba. A kökényből, egybibés galagonyából, gyepürózsából álló töviskes kialakulása a beerdősülés első lépcsője. A bozótos számos élőlénynek nyújt lakó- és búvóhelyet. Tavasszal a virágzó cserjék fontos méhlegelők. Ősre beérő terméseik nemcsak az állatok számára jelentenek fontos táplálékforrást, de a szörpök, lekvárok, gyümölcsborok kedvelői is örömmel gyűjtik.

Ahogy haladunk utunkon ne lepődjünk meg, ha találkozunk közönséges lábatlangyikkal. Tavasszal főleg az esti órákban fülemüle énekétől hangos a bokros. Ősszel fekete rigók és énekes rigók gyűjtögetik a beérő terméseket.

Keressd meg a képen a rejtőzködő állatokat!

közönséges lábatlangyík

fekete rigó

énekes rigó

fülemüle

vadrózsa
Magas C-vitamin tartalmú csipkebogyójából hecsedlilekvárt készíthetünk. A csipkebogyót akkor szedjük le hozzá, amikor az első dér megcsípte és a termés felpuhul.

galagonya
„Őszi éjjel izzik a galagonya...” írja Weöres Sándor versében. A tavasszal illatozó fehér virágokból ősszel pirosan „izzó” ehető termés lesz. Gyógynövényként szív- és érrendszeri panaszokra alkalmazták.

Tudtad?
A csalogány (fülemüle) hangterjedelme sokkal nagyobb, mint bármely más énekes madáré, ez pedig agyának szerkezetével függ össze. A rejtőzködő kismadár több mint 1160 hangot képes kiadni, a mezei pacsirta csak 341-et, a fekete rigó pedig mindössze 108-at.

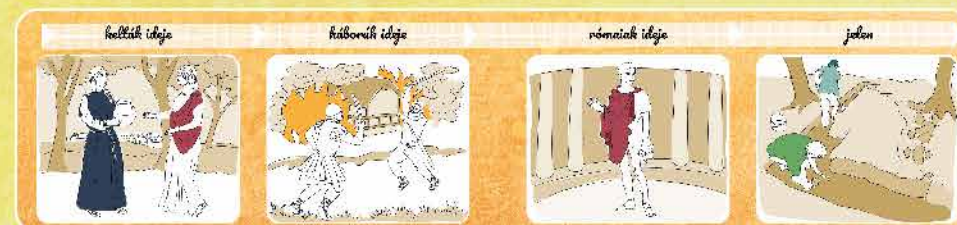
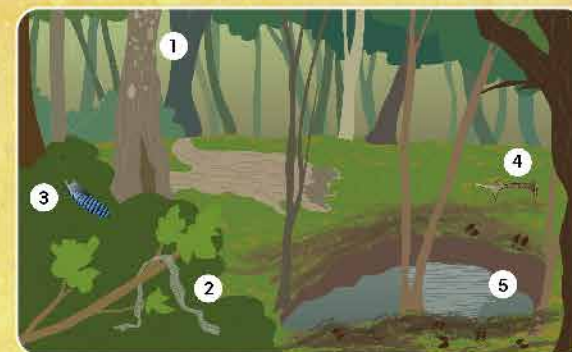
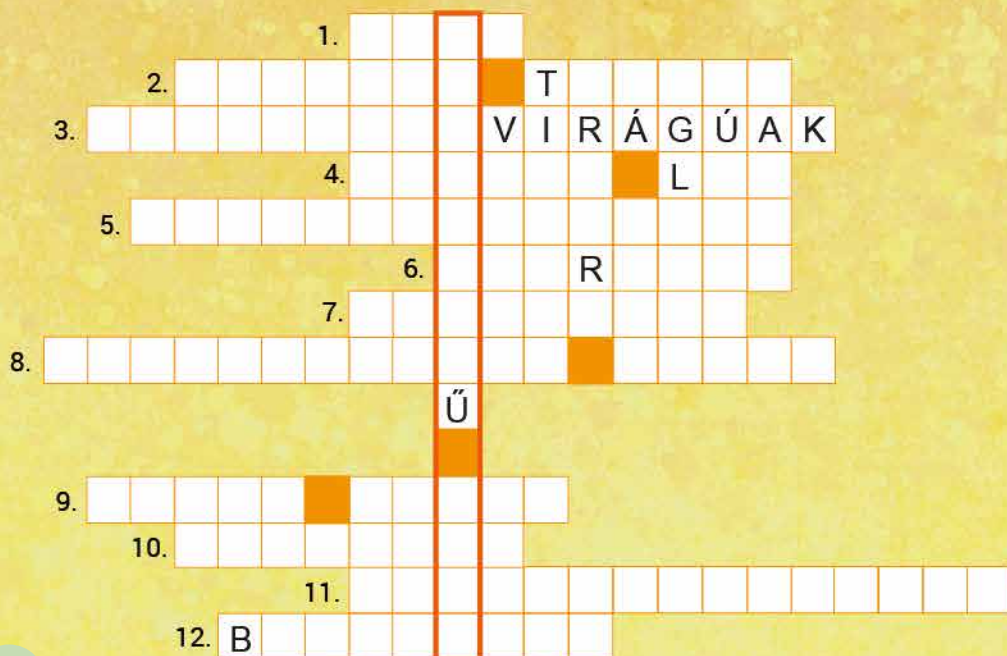
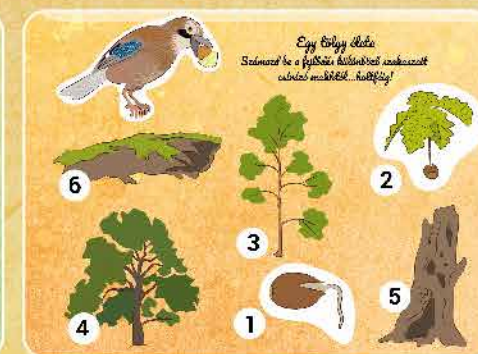
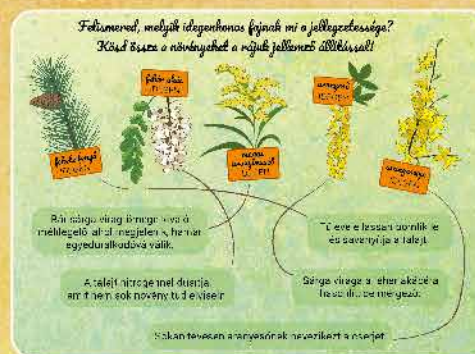
kökény
A kökény csonthéjas termése kékes-fekete, hamvas-deres. A „kők” török eredetű szó, kéket jelent. A gyümölcs zöld húsa fanyar ízű.

Ha figyelmesen barangoltál a tanösvényen, megfejtésül azt a növényt kapod, amelynek jele végig utadat kísérte.

A megfejtéshez segítségül: A Hársas-erdőben a 8. számú fa. Kérgén apró szemölcszerű képződmények találhatók. Levele szív alakú.

1. A Hársas-erdőben a 6. számú fa. Kérgé sima, ezüstös szürke. A letört ágak helyén „kínai bajusz” keletkezik.
2. A Jági-tó partján gyakran sűtkérező páncélos hüllő.
3. Ebbe a növény családba tartozik a fehér akác is.
4. A terület híres sárga virágú növénye.
5. Az 5. számú fa. Kérgé fényes, vízszintesen barázdált.
6. A csipkebokor más néven.
7. A 2. számú fa. Mélyen barázdált kérgé a bordák között vörösbarna színű.
8. Az 1. számú fa. Kevésbé mélyen barázdált kérgéről a kéregpikkelyek lepattinthatók.
9. A 3. számú fa. Törzse fiatalon sima, idősen vékonyan barázdált. A levele olyan, mint a tenyerünk, öt ujjja van.
10. A 7. számú fa. A kérgének mintázata olyan, mint egy gyertya, amelyen lecsorog a viasz.
11. A 4. számú fa. Kérgé világos szürkés, sima, keresztirányú szemölcsökkel tarkított. Népies neve „berkőcés bot”.
12. Pilisszentiván lakói ezzel foglalkoztak régen.

Megoldások:

Tanösvények, bemutatóhelyek

1. Hiúz Ház (Királyréti Erdei Iskola és Látogatóközpont) Királyréti tanösvény, Királyrét
2. Pál-völgyi- és Mátyás-hegyi-barlang, Budapest
3. Szemlő-hegyi-barlang és Kópark tanösvény, Budapest
4. Vár-barlang, Budapest
5. Alocsúti Arboretum, Alocsútdoboz
6. Dinnyési-fertő és Madárdal tanösvény, Dinnyés
7. Ócsai Tájház, Ócsa
8. Kőköröcsin Ház és Strázsa-hegyi tanösvény, Esztergom
9. Pilisi Isten Látogatóközpont és Jági tanösvény, Pilisszentiván
10. Nagy-Szenás és Sisakvirág tanösvény, Nagykovács
11. Jókai-kert, Budapest
12. Sas-hegyi Látogatóközpont és tanösvény, Budapest
13. Fóti-Somlyó tanösvény, Fóti
14. Tanösvény a Turjánban, Ócsa
15. Selyem-réti tanösvény, Ócsa
16. Haraszt-hegyi tanösvény, Csákvár
17. Hajta-túra, Farnos, Tápiószentmárton
18. Apródok útja tanösvény, Drégelypalánk
19. Páskom legelő tanösvény, Dejtár
20. Kópité-túrakörök, Dunaalmás
21. Gubóvirág tanösvény, Budaörs

Készült a VEKOP-4.2.1.-15-2016-00006 számú,
„A természet felfedezésének élményét nyújtó bemutatóhelyek fejlesztése
Natura 2000 fajok és élőhelyek megismertetése érdekében,
Budapest vonzaskörzetében – I. ütem” című pályázat támogatásával

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

BEFEKTETÉS A JÖVŐBÉ